

Koncertekről

Fittler Katalin

Miskolci Szimfonikus Zenekar – 2019. március 3. Olasz Intézet

Ez volt a második olyan évad, amikor két-két hangversennyel jelentkezett a Budapesti Olasz Kultúrintézetben a Miskolci Szimfonikus Zenekar. A kedvező fogadtatást visszajelző teltházias érdeklődés hatására bővítették a kínálatot, a 2019/20-as évadban bérleteseik már három alkalommal hallhatják majd őket.

Március 3-án két azonos hangnemű, nagylélegzetű kompozíciót tűztek műsorra, Rahmanyinov III., d-moll zongoraversenyét, valamint Césár Franck d-moll szimfóniáját. A versenymű kétségkívül nehéz szólamának megszólaltatására Balog Józsefet kérték fel, a karmester pedig a zenekar jelenlegi művészeti vezetője, Antal Mátyás volt.

Jóllehet, az Olasz Intézet nagyterme hangfelvételek készítésére összehasonlíthatatlanul ideálisabb, mint hangversenyek számára, rendszeresen jelentkező gazdag műsorkínálatával nagy népszerűsége tett szert a hallgatóság körében. Ebben része van annak is, hogy különböző napszakokban rendeznek itt koncerteket – a négy órás kezdés kifejezetten ideális az idősebb korosztály számára.

Rahmanyinov zongoraversenye esetében a ritkaság-élmény volt a legnagyobb érték: különleges esemény jelen lenni e hangzásvilág megszületésénél, amikor a közönség egy részét kifejezetten a szólista-teljesítmény nyűgözi le. Megtörténhet ez persze akkor is, ha a zenekar nem adja át képletesen az egész pódiumot a szólistának, hanem gazdag zenei környezetben engedi érvényesülni. A „kíséret” jó esetben sajátos partner-kapcsolatot jelent, nem pedig már-már személytelen háttérbe vonulást.

Az Olasz Intézet dísztermének pódiuma – kiváltképp zongoraversenyeknél – jelentős mértékben korlátozza a zenekar létszámát. Ebből adódóan viszont módosul az egyes szólamok játékosainak felelőssége! Sajnos, kevéssé számoltak ezzel az előadók, a karmester is inkább az összjátékra ügyelt. Leginkább akkor volt kirívó az aránytévesztés, amikor a zongora – kétségkívül „technikás” – anyagához tematikus anyaggal társultak zenekari szólamok. Szinte csak sejteni lehetett, emlékező motívumokként megannyi szép melodikus fordulatot.

Balog József biztos felkészültséggel uralta szólamát, korántsem kellett volna attól tartani, hogy elfedhető a szólama. Így viszont kísértetiesen hasonlított a hangzaskép olyan felvételekre, amelyek hallatán szokás a technikai munkatársakat hibáztatni az utólagos dinamikai korrekciókért.

A szünet után jelentősen megnövekedett a létszám, és talán a szimfónia is „testhezállóbb” játszanivalót jelentett számukra. Magvasan szólt együtt a vonóskar, ám csakhamar kiderült: leginkább akkor játszanak odaadóan, ha fokozódik a dinamika, ha haladás-fejlődés van a zenében. A halk játszanivaló náluk a jelentéktelenhez közelít, amikor szinte kikapcsol a figyelem, szinte csak markirozzák a játékot. A hegedű- és brácsaszólam több játékos oly lazán fogta a vonót, hogy már-már attól kellett tartani: leejti! Ugyanez látványként is megmutatkozott. A vonóskarból a csellószólam tűnt ki örövendetesen, a karmesteri odafordulás intenzív-szép dallamokat eredményezett, de felelősségteljesen látták el a mélyvonnások „alapfunkcióját” is, biztos harmóniai bázist adva a többi szólamnak. A „halkság” általános probléma a zenekarnál, a fúvósok például – szólamuk érvényesítése érdekében – sohasem mentek egy bizonyos hangerőszint alá (ahol hasonló szolisztikus igénnyel megformálva jobban illeszkedett volna egy differenciáltabb hangzasképbe a játékuk). Náluk a belépések pontosságára irányult a figyelem – és amellet háttérbe szorult a hangindítás minősége.

Antal Mátyás biztos kézzel vezette az együttest, legtöbbször a vezető szólamokra koncentrálna. Ennek eredménye, hogy első élménynek csakúgy, mint újrhallgatásra kellemes volt a szimfónia, megvolt a tételek sodra-lendülete. Ha valamennyi játékost intenzív jelenlétre tud szoktatni, tehát, hogy felelősségteljesen vegyen részt a kísérő/töltő szólamok megjelenítésében is, még eredményesebb lesz a munkájuk.

Érdemes lenne magasabb igényeket támasztani a hegedűsökkel (és brácsásokkal) szemben, esetleg vonós darabok műsorra tűzésével – ugyanakkor pedig rászoktatni a fúvósokat, hogy szólamukat partnereikkel kamarazenei igényességgel összehangolva szólaltassák meg. A részletező műhelymunka eredményeként minden bizonnal megnő az egyes zenekari játékosok felelősségérzete, amely állandó aktív, a születő hangzásra is figyelő magatartást eredményez.

Nemzeti Filharmonikusok – 2019. március 3.

Művészetek Palotája – Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

A végtelen méréséhez keres mértékegységet, aki megkísérli szavakkal visszaadni azt a jelenséget, amelyet (akit) Gyenyisz Macujevnek hívnak. És ha talál is, mindenképp extenzív lesz a megközelítése, kiválasztott szempontnak megfelelő – az intenzív totalitás a művész minden gesz-

tusának elidegeníthetetlen sajátja. Még a legfrappánsabb jellemzés sem adekvát, mert hosszadalmas ahhoz a folyamathoz képest, amelyet impulzusok követhetetlenül gyors egymásutánjából hoz létre. És bármit is játszik, oly természetességgel teszi, mintha mi sem lenne egyszerűbb. Ilyenkor éli át a hallgató azt a definíciót, mely szerint a zene a legközvetlenebbül ható művészet.

Méltán, és sokak/sokunk örömeére választotta Az évad művészeinek idén a Műpa Macujevet, aki mind szólóestjeivel, mind zenekari estjeivel teltházat vonz. Olyannyira, hogy voltaképp „mindegy”, hogy mit játszik. Macujevet hallgatni tódul a közönség!

Ugyanakkor hálás feladat (lehet) Macujevvel muzsikálni. A zenekari művészek számára egyszerre élmény és szinte „szakmai továbbképzés” a nagyformátumú szólista, aki jelenlétével óhatatlanul is megemeli a zenei elvárás-szintet. Ráadásul, a zenekari játékosok aktivitásának intenzitását is.

Orosz műsorral lépett pódiumra a Nemzeti Filharmonikus Zenekar március 3-án, az első részben Prokofjev két művével (Nyitány héber témákra, majd a II., g-moll zongoraverseny), a szünet után pedig Sosztakovics VI. szimfóniájával. Alekszandr Szladkovszkij volt az est karmestere, aki remek érzékkel tudta úgy irányítani a muzsikásokat, hogy mindegyikük fontosnak érezze a szólamát. A viszonylag kis apparátus a Nyitányban a hangszerelés választékoságát egyaránt átérezte, és érezte a hallgatósággal. A hangzás személyessége olyasfajta közvetlenség érzetét keltette, amely szinte feledtette, hogy a Nemzeti Hangversenyteremben vagyunk!

Aztán jött a csoda, ami szavakkal megközelíthetetlen. Legyen elég annyi, hogy érezhetően hallgatósággá minősült a versenymű szóló-szakaszaiban a zenekar; olyankor azt érezhették, hogy nem ők adnak, hanem ők kapnak zenei élményt. Nem kis feladat lehetett az, hogy közben ne feledkezzenek el a saját belépéseikről, játszanivalójukról. Prokofjev g-moll zongoraversenye azok közé a művek közé tartozik, amelyek kvízzjátékokban a rávezető szöveg (keletkezés sztorija) alapján ismerhetőek fel, nem pedig valamely részlete alapján. Nem csoda, hogy ritkán hallható (elementáris hatása is elsősorban „élőben” érvényesül) – ám ezt a frenetikus előadást követően sem biztos, hogy sok hallgató számára az ismert művek közé sorolódott volna. Az élmény átélésének intenzitása ilyen szélsőséges esetekben blokkolóan hat a memóriára! Mindenesetre, aki részese lehetett ennek az interpretációnak, szívesen vállalkozik a mű újrakhallgatására.

Utóbb visszagondolva, a zongoraverseny ékes példáját adja annak, hogy a „hangszerszerűség” mint kritérium milyen tágan értelmezhető. Mert lehet, hogy a szólista szólama „zongoraszerű”, de a „zongorista-szerűség” kívánalmainak közelítőleg sem tesz eleget. Kottaképe két-séggkívül elrettentő lehet...

Macujev „végtelennel mérhető” teljesítménye ugyanakkor a kifejezési lehetőségek határtalanságának élmé-

nyével is gazdagította a közönséget. Minden fokozható, a hangos, esetenként a halk, a gyors, és a tömör akkordmenetekkel kifejezett intenzitás, sűrűség. Megkockázatom: nem is egy versenymű élményét adta...

A hangverseny nagy tanulsága, hogy nemcsak a teljesítményt illetően feszegethető a lehetőségek határa, hanem a zenehallgatás intenzitását illetően is. Mert a nagy élményt követően, a szünet után „győzte” a közönség a Sosztakovics-szimfóniát – csakúgy, mint a remek formában muzsikáló zenekar.

Nemzeti Filharmonikusok – 2019. március 14.

Művészetek Palotája – Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Napjainkban, örömdetesesen, szinte már csak befejezett múltban lehet emlegetni azt az időt, amikor egy-egy Mahler-szimfónia hangversenyélménye a legnagyobb kuriózumok közé tartozott. A nemzetközi Mahler-reenészből a hazai zenei élet is kivette/kiveszi részét, s párhuzamosan a Mahler-szimfóniák mind gazdagabb felvétel-kínálatával, eljutottunk oda, hogy a rendszeres fővárosi hangversenylátogató repertoárdarabként találkozik némelyikükkel.

Az is örömdetes, hogy mind több zenekarunk vállalkozik Mahler-szimfónia megszólaltatására (a vállalkozás-jelleget indokolja, hogy mind „értőbb” közönség előtt kell játszaniuk). Másrészt viszont, mivel a hangversenyéletnek nemcsak a szerveződése, hanem a szervezése is decentralizálódott, aminek eredményeképp a legtöbb zenebarát egy-egy zenekar mellett kötelezte el magát (tehát a többi együttes produkcióit nem követi figyelemmel), hogy hatványozottan növekszik azok száma, akik még mindig újdonságként találkoznak valamely Mahler-művel. Szerencsére olyan előadásban, amely arra inspirálja a hallgatót, hogy ismételten meghallgassa, és/vagy a szimfónia társait is megismerje.

A Mahler-szimfóniák játszottsága – s ezzel párhuzamosan: ismertsége – korántsem egyenletes, amit a „félíg üres, félíg tele” pohárhoz hasonlóan lehet értékelni. Ebben az esetben is érdemes az optimista verziót követve örülni annak, hogy a már népszerű művek a többszöri eljátszás által mind előkelőbb helyet foglalhatnak el a hallgatóság által kedvelt darabok sorában.

A II., c-moll szimfónia szerepelt a Nemzeti Filharmonikusok március 14-i estjének műsorán, Hamar Zsolt vezényletével, a Nemzeti Énekkar, valamint szólistaként Kolonits Klára és Szántó Judit közreműködésével. Nemzeti ünnepünk előestéjén sem kellett tartani attól, hogy nem lesz teltház – a Kocsis-bérlet közönsége szépen megtöltötte a Nemzeti Hangversenytermet, és a mintegy másfél órás kompozíciót megérdemelten részesítette nagy sikerben.

A taps: mérce is, meg nem is. Mert „valaminek” mindig lehet tapsolni, akár a műsorszámnak, akár az elő-

adóknak. Ezúttal érdemes volt figyelni arra a differenciálásra, amellyel kifejezésre jutott a lelkesedés. Jutott bőven rivalgás a karakterisztikus hangzásokat elővárazsoló zenekari szólistáknak illetve szólistacsoportoknak, de a bármiféle mérőműszer nélkül is kihallhatóan legintenzívebb ovációt a Nemzeti Énekkar (karigazgató: Somos Csaba) kapta. Méltán.

Az előadás egésze sem tartozik a gyorsan feledhető produkciók közé, de a hangzásnak az a csodája, amivel elsősorban a férfikar ajándékozta meg a hallgatóságot, kifejezetten ritka élmény.

A monumentális első tétel egyfajta „léptéket” adott a hallgatónak, annak a zenei világnak a méreteit sejtetve, amelyben a folytatásra sor kerül. Kezdetben a mélyvonalosok kissé elfogódottan játszottak; a 10 cselló és 8 bőgő szinte egy indifferens tapétamintázatként biztosított háttér-környezetet a kibontakozó színgazdag anyagoknak. Pedig több aktív jelenléttel, némileg intenzívebb hangképzéssel szerves részévé válhattak volna a zenei történéseknek. Hamar Zsolt irányításának nagy erénye, hogy a pontos indításoknál mindig egyértelműsítette a módosult tempókat, tehát az összjáték pontoságát biztosította. Gyakran foglalkozott a tematikus anyagokat, dallamokat játszó szólamokkal olyankor is, amikor nyilvánvaló volt, hogy a játékosok az adott részletek megformálásához semmiféle segítséget nem igényelnek (részben ez a gyakorlat is hozzájárult ahhoz, hogy a gazdagon rétegzett felépítésen belül maradtak időszakosan jelentéktelen szólamok). Arra viszont mindig volt gondolja, hogy beintse a kényes belépéseket, kiváltképp a hangszín-paletta különleges színfoltjainál. Külön öröm, hogy jutott energiája arra is, hogy differenciálni próbálja az összhangzás dinamikáját, tehát a folyamat-jelleg nem vált parttalaná.

Általános gyakorlat, hogy a terjedelmes első tételt követően terjedelmesebb tételszűnet következik, általában ilyenkor vonul be a két szólista és a kórus. A szólistákat tapssal köszöntő (udvarias) közönség eme gesztusa nem különösebben zavaró, de talán elkerülhető lenne, ha a két szólista kezdettől a pódiumon foglalna helyet, s ilyenkor csak az énekkar jönne be (bár szerintem az ideális megoldás az lenne, ha ők is kezdettől részesei lehetnének a műnek).

Hangulatos volt a sajátos ländler-tétel, a kontrasztáló folytatás – és katartikusan éltük meg a IV. tételt. Hogy még a ruhatáron túl is beszédtema volt a mű, pontosabban, annak a hallgatóra gyakorolt hatása, abban nagy része volt Szántó Andreának, aki az Ősfényt szinte személyes fohászként, megrendítően szólaltatta meg. És nem kellett ahhoz látni, hogy kotta nélkül éneklie – így csak „közvetlenül” lehet lélektől-lélekhez szólani. És ha már a szövegnél tartunk: rendkívül fontosnak tartom, hogy a hallgató tájékoztatva legyen az idegen nyelven énekeltekről, magyar fordításban. Praktikus a kivetítés, habár eléggé csökkenti a koncert tényleges élőzenei élményét (sok figyelmet elvon) – de még hasznosabb a

fordítás nyomtatott formában való közzététele (ki-ki előreolvashat, amennyiben időben érkezett, avagy utólag tájékozódik). Sajnos, ezúttal ilyen könnyítés nem volt – viszont feltűnt, hogy többen „felkészülten” érkeztek, magukkal hozva (más műsorfüzetekből avagy egyéb forrásból) a szövegfordításokat. Ez is jele a közönség érdeklődésének!

A zárótétel igazi apoteózis volt, a teljes apparátus önfelelt-odaadó lelkesültségével. Az ihletett kórushangzásban talán része lehetett annak is, hogy nem a hagyományos szólam-elrendezések valamelyikével állt fel a kórus – de ha volt is, ez korántsem magyarázza az élmény transzcendentális voltát. Köszönjük!

Zuglói Filharmónia Szent István Király Szimfonikus Zenekar – 2019. március 30.

Pesti Vigadó

Hagyományosnak tekinthető, hogy a Zuglói Filharmónia Pastorale bérletében évről-évre helyet kap egy-egy opera is, szcenírozott formában. Arra másodszor volt példa az idei évadban, hogy 20. századi magyar szerző vígoperája kerüljön közönség elé. Amióta ismét működik a Vigadó, a főváros szívében kerül sor erre a rendezvénysorozatra, benne a hazai opera-kínálat egészét tekintve is figyelemreméltó alkotásokkal.

Márciusban az utolsó hétvégén két alkalommal került színre Farkas Ferenc A bűvös szekrény című vígoperája – tekintettel arra, hogy családi hangversenysorozatról van szó, délutáni időpontban. És mint legtöbbször, ezúttal is remekül vizsgáztak a kicsi kortól élőzene-hallgatáshoz szoktatott gyermekek: felnőtt közönség számára is példaadóan viselkedtek. Igaz, a produkció látványos is volt, tehát könnyen találtak olyasmit, ami leköti a figyelmüket (maga a patinás-szép terem, a színpad, a díszletek-jelmezek, a szereplők játéka, különös tekintettel a mozgásra – és nem utolsósorban a muzsika, a látható karmesterrel és muzsikussal).

Furcsa belegondolni: mindösszesen 37 éves volt Farkas Ferenc, amikor megírta ezt a minden szempontból kiforrott operát. A műfaj alapos ismerete csakúgy sajátja volt, mint a zeneszerzés-technikai képzettség – beleértve a mindig ízléses mértékű hatásosságra-törekvést, valamint a szövegkezelés megkülönböztetett artistikumát (ezúttal talán az utóbbi jutott kifejezésre a legkevésbé). Az pedig már a hallgatótól (korábbi előképzettségétől, asszociációs készségétől stb.) függ, hogy mit vesz észre azokból a „trükkökből”, amelyek gyakran kísértének Farkas Ferenc műveiben – idézetek nélkül „emlékezve” történeti zenék tipikus-jellegzetes gesztusaira, pillanatokra felvillantott markáns fordulatokkal adva különleges ízt egy-egy jelentős pillanatnak. Ezek a mozzanatok viszont akkor is hatnak, ha nem tudatosodnak – talán ez is egyik „titka” a megfejthetetlenül sokrétű életműnek.

Az Ezeregyéjszaka meséiből való történet nyomán írta a szöveggönyvet Kunszery Gyula, akit korábban elsősorban költőként ismert-kedvelt a zeneszerző. Remek partnernek bizonyult az irodalomban rendkívül jártas, kifinomult ízlésű komponista számára. Aki először hallja az operát, értelemszerűen nem tud mindenre figyelni – de nem lehetett nem észrevenni a három odalisk kommentárjaiban az időmértékes verselés „elidegenítő” hatását (őket a szereplők nem látják, csupán a nézők, akik számára rendre kommentálják a történéseket). Operatörténeti tájékozottságra vall a szerepeltetésük – a korai operáknak a cselekményben szerepet nem játszó (vagy csak esetenként, ritkán beavatkozó) mitológiai figurák kései utódai ők. A sztori – mese, rutinos operalátogatók számára eleve kiszámítható (ám megunhatatlanul szellemes) fordulatok egymásutánjából. A vígoperák szemrevaló-furfangos női főszereplői sorába tartozik Zulejka, aki mindent latba vet, hogy elérje: kiszabaduljon a börtönből szeretett férje, akit igazságtalannul csuktak le. Hogy a különböző vezető pozíciót betöltő hatalmasságok hogyan akartak a maguk számára „hasznot húzni” segítőkészségükből: egyazon téma közeli variánsai, hiszen a Kádi, a Vezír, a Mufti és az Asztalosmester egyaránt kívánatos prédának tekintette a nőt. Természetesen pórul jártak, ám a férj kiszabadult, és a nyilvánosság előtt lepleződött férfiak immár mellékszereplőkké váltak, amikor a házastársak boldog egymásra találásának lehattünk tanúi.

A Zuglói Filharmónia operaelőadásait rendező Horváth Zoltán tavaly elhunyt. Munkáját asszisztense, Losonczy Anita vette át, aki az előadás koreográfusa is volt. A díszleteket Nagy Judit tervezte. A jelmezeknek nincs „felelőse” – talán ez is magyarázza a még a mesében is szokatlan látványelemeket. A Szent István Király Szakgimnázium Ének Tanszakának kórusában a lányok némelyike olyan merész dekoltázzsal jelent meg, ami elképzelhetetlen az arab világban. Zulejka kezdetben elfátyolozott arccal énekel, de csakhamar szabadon mutatja arcát-haját „áldozatainak”. Mint látvány, kétségkívül hatásos volt.

Figyelemre méltó volt a színpadi mozgás kidolgozottsága – szinte a szöveg értése nélkül is lehetett tudni, „miről van szó”. Ezt azért is kell hangsúlyozni, mert az énekelt szöveg érthetősége igen sok kívánnivalót hagyott! Szinte csak az Asztalosmestert alakító Yanis Benabdallah szövegét lehetett érteni, valamint a gyakran skandáló odaliskjekét (Lőkösházi Mária, Sipos Katalin, Balogh Eszter). Jekl László basszusa hatásos volt Muftiként, Gaál Csaba Vezírje (bariton) a karakterformálásban bőségesen élt a testbeszéd gesztusaival, Kádiként Najbauer Lóránt (bariton) a pozíciójával titokban visszaélés, a kétszínű viselkedés megjelenítésében remekelt. Sipos Marianna Zulejkája ideális színpadi megjelenésének és játékának köszönhette sikerét, valamint az énekesnő értékes-szép hanganyagának. Ami a szövegmondást illeti, nem lenne szabad megelégednie a

hangzók artikulációjával, hanem tartalmi egységekben gondolkodva kellene nagyobb egységek kifejező előadására törekedni. (Behunyt szemmel hallgatva néha még azt sem lehetett volna megállapítani, hogy milyen nyelven énekel...)

Furcsa kívánságnak tűnhet a feliratozás javaslása magyar nyelvű előadás esetén (ráadásul a felirat olvasása megosztja a figyelmet, ami akkor nemcsak a látványra és a hallgatnivalóra terjed ki) – de az sem elfogadható, hogy olyan szituációba kerüljön a hallgató, mint ha számára érthetetlen idegen nyelven zajlana az előadás.

A Zuglói Filharmónia operaelőadásainak karmestere Horváth Gábor, aki felkészülten és elképzelések birtokában irányítja az együttest, egyaránt figyelve a hangszeresekre és az énekesekre. Csak talán valamivel több „erélyre” lenne szükség ahhoz, hogy intenzívebb figyelemmel vegyenek részt a közös muzsikálásban a hangszeresek. Lehetetlen persze nem illik elvárni – a két előadás közül az elsőt hallottam, amikor érthető némi biztonsági visszafogottság. Mint az operaelőadásainál általában, most is fontosnak érzem hangsúlyozni: érdemes volna szériát/szériákat csinálni a produkciókból. Jobban megtérülne a befektetett munka (sőt, még több munkát lenne érdemes befektetni), és létrejöhetne az az ideális állapot, amikor a színpadon mókázó énekesekkel együtt a hangszeresek is a mű aktív résztvevőinek érezhetnék magukat. Most még érződött a feladat-jelleg, ám ennek ellenére élvezetes élmónon keltették hangzó életre a partitúrát.

Pannon Filharmonikusok – 2019. március 31.

Művészetek Palotája – Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

A bemutatóját láthattuk annak az előadásnak, amely a Müpa, a Pannon Filharmonikusok, a Pécsi Balett és a Zsolnay Örökségkezelő Nonprofit Kft. koprodukciójában jött létre (a produkció április 2-án Pécsen, majd augusztus 16-án Torre del Lagóban kerül színre).

Két korai Puccini-művet ígért a műsor, a Lidérceket és a Krizantémokat – voltaképp hármat kaptunk, mivel nyitányként a Preludio sinfonico csendült fel, amelyet még milánói konzervatóriumi tanulmányai során komponált a szerző (a második év lezárásaként). A Le Villi két felvonásossá átdolgozott verziója szerepelt a programon, melyet a vonósnegyestétel vonószenevariációja követett. A mintegy ötnegyedórás előadás szünet nélkül zajlott, a nagy formarészek tagolódási pontjain tetszésnyilvánító tapsokkal. Az opera második felvonásának kezdetén narrátor tájékoztatta a hallgatót a történetről – a művel ismerkedő számára kétes hitelességgel; felébresztve benne a gyanakvást, vajon nem húzásokkal került-e előadásra az opera, amelyet az előzetes tájékoztató „nagyjából másfélórás”-ként harangozott be.

A Puccini-est a tetszetős látványvilágnak köszönhe-

tően elsődlegesen balett-élményként maradt meg az emlékezetben. Varázslatos volt a látványvilág, a színek és fények elementáris hatása háttérbe szorította a rövid (szinte vázlatos) történetet. Az est legnagyobb élményét a Pécsi Balett remek táncosainak köszönhetjük, ám méltatlanság lenne nem megdicsérni a Pannon Filharmonikusokat, akik a hibátlan akusztikus hátteret szolgáltatották, az olasz vendégkarmester, Alberto Veronesi irányításával. Megbízható felkészültséggel énekelt a Kodály Kórus Debrecen is (karigazgató: Szabó Sipos Máté). A szólistákról kevesebb jót lehet mondani. A moldáviai Olga Busuloc előadásmódjával nem karakterformálásra törekedett, hanem kétségkívül remek adottságaira kívánta felhívni a figyelmet. Völegényének szerepe talán túl kicsinek bizonyult az uruguayi tenor Carlo Ventre számára, aki szakmai életrajza szerint épp „a nagy olasz tenorszerepek interpretálásával hívta fel magára a rangos zenés színházak figyelmét”. Ráadásul adós maradt a jogosan elvárható színpadi játékkal az opera végén. Hiába a villi-kórus minden biztatása (Forgasd! Ugorj!), tanácstalanul-mackósan tipródott csupán, s a látvány alapján aligha hihettük, hogy a villik között megjelenő Anna halálra táncoltatta a szerelmüket eláruló egykori völegényét. (A látvány inkább Verdi Falstaffjára emlékeztetett, a nagy Tölgyfánál játszódó éjszakai jelenet-re...) Az Anna apjának szerepét éneklő Roman Burdenko kétségkívül ígéretes bariton, színpadi játéka hasonlíthatatlanul kiforrottabb partnereinél.

Olvashatjuk információként a művek keletkezéstörténetének adatait, szakmai értékelésként a kísérleteket, hogy a pályakezdő komponista alkotásaiban felfedezük későbbi stílusjegyeit, zsenialitásának később szárbá szökkenő bimbóit – a hangzásélmény nem kevesebbet és nem többet adott, mint mindvégig kellemes hallgatnivalót, szép dallamokkal, atmoszférateremtő harmóniákkal. E kompozíciók ismerete senkit nem fog befolyásolni abban, hogy milyen mértékben szeresse Puccini mindmáig világszerte repertoárdarabjait, arra viszont figyelmeztethet: pályakezdő zeneszerzők esetében nem érdemes jóslatokba bocsátkozni – érdekesebb a színpadra/pódiumra kerülő műveket meghallgatni, hogy a hallgatók mércéjén is legyen kiindulópontjuk azoknak a pályáíveknek, amelyek egy-egy szerző munkássága leír.

Idekívánkozik az összművészeti élményt létrehozó stáb listája: díszlet: Szendrényi Éva, jelmez: Zoób Kati, Koreográfus: Vincze Balázs, rendező: Káel Csaba.

Alba Regia Szimfonikus Zenekar – 2019. április 10. Pesti Vigadó

A Budapesti Tavasz Fesztiválok sorában az idei a 39. – a nemzetközileg is méltán elismert rendezvénysorozat a szó legnemesebb értelmében innovatív. Profilját időről-időre úgy tudja alakítani, hogy egyaránt kínáljon érdekességeket-újdomságokat, valamint lehetőséget adjon

azoknak is, akik korábbi pozitív tapasztalataik nyomán keresnek új kulturális élményeket.

Ami a komolyzenét illeti, ugyanazokat a szempontokat érvényesíti, amelyek jellemzőek az éves fővárosi kínálatra, s ennél több nemigen várható el. Hiszen a közelmúltban a hangversenyévadok rendre bővelkedtek külföldi vendégművészekben (együttesekben és szólistákban egyaránt), és – érzékenyen reagálva a jubileumi alkalmakra – a műsor változatosságára sem lehet panasz. Történik mindez, természetesen, a várható érdeklődés figyelembevételével, ami azt eredményezi, hogy a népszerűségi grafikonok „célirányosan” változnak.

A nemzetközi érdeklődésre számot tartó rendezvénysorozat megkülönböztetett jelentőségű elsősorban azoknak, akiknek a neve (fémjelezzem bármilyen színvonalú teljesítményt) önmagában nem jelent „húzóerőt”. Mert a potenciális közönség nem elhanyagolható része „tallózik”, s korántsem azokra a rendezvényekre koncentrálni, amelyeket az évad során kétségkívül előnyben részesítene. A felfedezőkedvnek köszönhetően ki-kimeglepő élményekre-tanulságokra tehet szert. De bármilyen okból történjék is, a fesztivál fokozott intenzitású reflektorfénye olyan lehetőséget kínál, amelyet kár lenne elszalasztani!

Az idei hangversenykínálatban örömmel fedezhettük fel az Alba Regia Szimfonikus Zenekart. Meghívásuk arra az egykori kezdeményezésre rímelt vissza, amely Szimfonikus körkép címmel a hazai zenekarok seregszemléjét kínálta a Műpában. (Az idők folyamán Felfedezésekké módosult sorozatban sajnálatos módon kevesebb vidéki zenekar jut szóhoz.) Most tehát „házhözött” a budapestieknek a székesfehérvári zenekar. A messziről jött érdeklődő aligha értesül a fellépésnek erről az aspektusáról – ami számára vonzerőt jelent: a helyszín (Pesti Vigadó), a műsor, és a népszerű-neves szólista (Ránki Dezső). S hogy ez több mint elegendő, azt ékesen bizonyítja a nagy érdeklődés (nemcsak telt ház, hanem utolsó percben is jegyszerzési lehetőségben reménykedő további érdeklődők).

Az Alba Regia Szimfonikus Zenekar Dubóczky Gergely vezényletével lépett fel, aki 2018 január 1-je óta vezető karmestere az együttesnek. A zenekar honlapjának tanúsága szerint a zenekari művészek létszáma nagyságrenddel kisebb, mint amilyennel erre a műsorra vállalkozni lehetett – az viszont tény, hogy a Díszterem pódiumát zsúfolásig megtöltő muzikusok – a rendszeresen vagy alkalmasszerűen kisegítő hangszeresek társaságában – összeszokottan muzsikáltak a dirigens irányításával. Dubóczky Gergely szakmai életrajzában méltán kerül élre az információ: ő az egyetlen olyan tagja a harmincas magyar karmester-generációnak, aki Kocsis Zoltánnal, Fischer Ivánnal és Fischer Ádámmal is „dolgozott”. A karmester-asszisztens státusz hasznos azoknak a fiataloknak, akik akarnak és tudnak tanulni – tehát, felfedezni sajátos értékeket egy-egy karmester zenei gondolkodásában, együttes-irányító tevékenységében és

nem utolsó sorban, mozdulataiban. Dubóczky jó megfigyelőnek bizonyult, s több helyütt végzett tanulmányai és mesterkurzus-tapasztalatai eredményeképp olyan karmesterré képezte magát (mert a személyiség aktivitásának perdöntő a szerepe ebben), aki elképzelési-kéréseit érthető-kifejező gesztusokkal tudja muzsikusi tudomására hozni. Egy-egy mozdulata láttán a rutinos hangversenylátogató felfedezheti az ősforrást – ez azonban mindig „tisztá forrás”, mivel jókor, jó helyen kerül alkalmazásra.

Muszorgszkij és Ravel művei szerepeltek műsoron – az Éj a kopár helyen hatásos nyitószámnak bizonyult, majd Ravel G-dúr zongoraversenye következett, a szünet után pedig a megunthatatlan „örökzöld”, Ravel hangszerelésében az Egy kiállítás képei.

Tudni kell, hogy a Vigadó dísztermének pódiuma korántsem „kényelmes” a nagylétszámú apparátus számára, így a hangszerek dinamikai összerendezése jelentős többlet-feladatot jelentett a karmester számára. A közönségnek is szokni kellett a hangzást, s így feltehetően párhuzamosan differenciálódott a hangzások, és vált fogékonyabbá a részletszépségekre a hallgatóság. Az Éj a kopár hegyen atmoszféra-teremtésében jelentős szerepe van a mély regiszterben játszó hangszereknek – de éppen ezért kell fokozott mértékben, intenzív hangképzéssel kidolgozni a magas szólamokat! A Ravel-versenyműben hiányzott leginkább a dinamikai szintek „patikamérlege” – és úgy érződött, mint ha a jazz-hatású gesztusokat nemigen tudnák beépíteni a zenei szövet egészébe a zenekari játékosok. Ránki Dezső viszont önmagában is érzékeltetni tudta azt az elementáris hatást, amit a jazz jelentett Ravel számára; szólója szinte újralfedezését jelentette ennek a versenyműnek!

A műsorismertetővel együtt kézhez kaptuk a zenekar jövő évi Farkas Ferenc hangversenybérletének műsorát – s örömmel fedeztük fel, hogy novemberben ismét műsorra tűzik e művet (ugyancsak Ránkival). Remélhetőleg bérleten kívül további előadásokra is lesz lehetőségük, s azok során kétségkívül megtérül a befektetett munkájuk.

Az Egy kiállítás képei, megannyi zenekari szóló-lehetőséggel, felvillanyozó hatást gyakorolt az előadókra. A méltán nagy sikerben nagy része volt annak, hogy Dubóczky – miként valamennyi műsorszámban – pregnáns mozdulataival mindig pontos indításokat hív életre, már az első hangokkal éreztetve egy-egy dallamív léptékét és karakterét. Határozott zenei elképzelései birtokában nemigen ad engedményeket az általa ideálisnak elképzelt tempókból sem, ami viszont néha azzal jár, hogy a gyors mozgású szólamok kontúrja elmosódottá válik. Viszont marad a remény: perfekt technikai megvalósítás esetén olyan meggyőzővé alakulhatnak az egyelőre kevésbé megoldott részletek is, mint amennyire hatásosak a vonóskari tutti-állások. Az esetlegességeken készséggel átsiklik a hallás, mert a kifejezési szándék folytonossága „felülírja” azokat.

Kovács Ilona

Nemzeti Filharmonikus Zenekar – 2019. április 11.

Művészetek Palotája, Bartók Béla Nemzeti Hangversenyterem

Már februárban kint voltak a városban a Nemzeti Filharmonikusok Brahms-Liszt hangversenyének plakátjai. Többek között abban a külvárosi megállóban is, ahol naponta fel szoktam szállni a villamosra, Kirill Gerstein, (orosz származású amerikai zongoraművész, az est szólistája) nézett szembe velem. A portréjával hirdetett eseményre tehát már tél végén hívogatott az óriásposzter: „itt a helyem”. Utóbbi a 2019-es Tavaszi Fesztivál szlogenje, amit komolyan vettem, már csak azért is, mert a koncert az idei fesztivál egyik legvonzóbb eseményének ígérkezett. Mindenekelőtt a sokat ígérő előadógárda, másrészt pedig az izgalmas műsorválasztás miatt, hiszen a programban szereplő művek nehézségük, komoly intellektuális kihívást jelentő befogadhatóságuk miatt a koncertrepteroár ritkábban játszott alkotásai közé tartoznak.

Első látásra a romantika két pólusa találkozott a Nemzeti Filharmonikusok estjén, Johannes Brahms d-moll zongoraversenyének (op. 15) és Liszt Ferenc Faust szimfóniájának (S. 108) előadásával. A gyakran hangoztatott besorolás sok tekintetben igaz, hiszen Brahmsot a romantika hagyománytisztelőbb, konzervatív irányzatához soroljuk, melyet korábban például Mendelssohn és Schumann is képviseltek. Ráadásul a d-moll versenymű – Brahms első komolyabb előadói együttest igénylő kompozíciója – bizonyos fokig visszatekintés és összefoglalás. A zeneszerző mintha köszönetet mondana e művében azoknak az elődöknek, akik zeneszerzői kibontakozásában szerepet játszottak. A többször is hangsúlyos dramaturgiai helyeken megszólaló kürtszólók – olykor a zongorával karöltve – számomra a német erdők, egyben Carl Maria von Weber megidézését jelentették. Nagyon megkapóak voltak ezek a pillanatok, mind a két szélső tételben. Az 1. tételben gyakran tapasztalható, kürttel kapcsolatba hozható kamarazenei áttörtséget Gerstein külsőleg is nyilvánvalóvá tette azzal a gesztussal, hogy ilyenkor balra fordulva, a kürtművésszel kontaktust teremtve játszotta ezeket a részeket. A 2. tétel vége felé emlékezetes oboaszólónak örülhettünk, előtte pedig bravúros zongora-trillaláncok sora hangzott el. Ezek a halmozott díszítések talán az utolsó Beethoven-zongoraszonátára utalnak (c-moll, op. 111), ahol a trilla valószínűleg apoteózisá válásult meg. A Brahms által bálványozott Beethovenhez hasonlóan a romantikus mester is hosszú szakaszon keresztül díszítette kompozícióját e „zenei csipkével”, amit a szólista elegánsan, finoman szólaltatott meg. A közvetlen elődök mellett persze ott vannak a műben a barokk szerzők is, például a rondóformájú zárótétel egyik epizódjának fugatójában.

Azonban nemcsak visszatekintés a d-moll concerto,

hanem előrettekintés is: a „szimfónia obligát zongorakísérettel” meghatározás nem túlzás erre a versenyre, és meglehetősen újdonságként hatott az addigi koncertirodalomban. A zenekar itt nem kísér, hanem egyenrangú partner, a szólista pedig voltaképpen a zenekar egyik tagja, aki a többi zenekari művésszel olyan szimfonikus művet ad elő, melyben kiemelt szerepet játszik a zongora. Ezek ismeretében korántsem véletlen tehát, hogy a zenekari expozíció ennyire hosszú és hangsúlyos, és döntő fontosságú az egész alkotás hangulatának megteremtésében. Hamar Zsolt és együttese rendkívül markánsan, pregnánsan artikulálva szólaltatta meg a bevezetőt, és elmélyült koncentrációval játszottak az első perctől kezdve a mű végéig. A szólista játéka leginkább az öltözkéivel tudnék hasonlatot adni: nem frakot és fehér inget viselt, hanem jól szabott öltönyéhez lezsernek ható fekete garbót vett fel. Játéka is hasonlóan laza volt: könnyedén, magabiztosan vette az elképesztő technikai nehézségeket, virtuozitása pedig nem hivalkodó volt, hanem szolgálta a művet. A főlényes hangszerkezelés egyik megnyilvánulása volt az is, ahogy a 2. tételben szinte suttogott a zongorán. Őszintén remélem, hogy ezt az élményt nemcsak a 6. sorban lehetett átélni, hanem a terem leghátsó soraiban is.

A szünet után felcsendülő Faust szimfóniában Hamar Zsoltnak sokféle hangszín és karakter megmutatására volt alkalma „hangszerével”, a zenekarával, amit maximálisan ki is használt. Kiváló volt a vonóskar, szép szó-lókkal ajándékozták meg a közönséget a fafúvók, és természetfölöttien misztikusan hatottak a gyakran szordinált rézfúvók. A zenei portrék sokféleségét és átváltozásait is sikerrel mutatta meg az interpretáció: az 1. tétel hezitáló, tétovázó Faust-témája a 3. tételre vigyorgó-vicsorgó Mefisztó-témává transzformálódott, a jövőbe mutató tizenkét hangú téma alakváltozásai pedig hatásosan jelképezték a Goethe-dráma két egymásnak feszülő főszereplőjét. Az „örök asszonyi”-t megidéző 2. tétel legbensőségesebb pillanatait a tételt indító brácsakíséretes fúvósszólók és később a négy elsőhegedűs kvartettje jelentették. A Nemzeti Filharmonikusok mellett a 3. tétel végén a Nemzeti Énekkar Férfikara (karigazgató: Somos Csaba) és a Honvéd Férfikar (karigazgató: Strausz Kálmán), valamint egy rövid szóló erejéig Ric Furman is közreműködött. Furman szépen formált, ám magas hangjai néha fátyolosra sikeredtek, a férfikar viszont igazi erőt sugallt, jótékonyan hozzájárulva a mű végső apoteózisának megteremtéséhez.

Fedoszov Júlia

Kodály Filharmonikusok – 2019. április 12.

Liszt Ferenc Nemzetközi Repülőtér 1-es terminál

Az egykori Malév színes, felújított Ikarus buszai április 12-én már negyed 7-kor a Deák téren várakoztak, hogy

egy nem mindennapi koncerthelyszínre, a Ferihegyi repülőtér 1-es termináljába vigyék a közönséget. Mint az egy nosztalgiajárathoz illik, a sofőr, egykori Malév alkalmazott jó hangulatban elbeszélgetett egy egykori reptéri dolgozóval, most koncertlátogatóval. A városból kijutva az utazóközönség közt érezhető kellemes izgatottság egyre fokozódott.

Az 1939–50. között felépült, 2005-ben felújított műemléki épület immáron harmadszor adott helyet a Somogyi-Tóth Dániel vezette debreceni Kodály Filharmonikusok koncertjének. A terminál remek helyszínnek bizonyult, központi csarnokának akusztikája közel tökéletes, szépen zengő. A „Tűz - víz - föld - levegő” címet viselő koncerten Baráti Kristóf közreműködésével Vivaldi Négy évszakát, Sztravinszkij két fiatalkori zenekari művét, a Tűzijátékot és a Tűzmadár szvitet, valamint Debussy Elsüllyedt katedrálisának Stokowski által megszerelt változatát hallhattuk.

Sztravinszkij 4. opusza, a Feu d'artifice sajnos meg-sínylette az előjáték szerepét. Sem a közönség, sem a zenekar nem érkezett még meg lélekben eléggé, hogy a 26 éves szerző nem csak hangszerelésében zseniális kis darabja kellő figyelmet kapjon. Csak remélni tudom, hogy a zenekar repertoáron tartja a Tűzijátékot, s hogy igazságot szolgáltat ennek a rövid remekműnek.

Vivaldi négy versenyművét Baráti Kristóf a tőle megszokott csiszoltsággal, eleganciával és könnyedséggel játszotta. Somogyi-Tóth Dániel csembaló mellől irányította a zenekart, amely kis megingásoktól eltekintve a szólista abszolút méltó partnerének bizonyult. A minden mesterkéltiséget nélkülöző előadás, azt gyanítom, nem csak engem győzött meg: ezredszer is szívesen halljuk ezeket a tételeket, ha ilyen jó előadásban hallhatjuk. A lassú tételek halkabb pillanataiban időnként egy-egy felszálló repülő fénye és halk zúgása – inkább szórakoztatóan, mintsem zavaróan – emlékeztetett rá, hogy hol is vagyunk voltaképpen.

Baráti ráadásaként Eugène Ysaÿe op.27-es, több ponton a Dies irae variálós Szonátájának 1. tételét adta elő, újabb lendületet adva a szünni nem akaró tetszésnyilvánításnak.

Debussy hatalmas romantikus zenekarra meghangszerelt zongoraprelűdje gyönyörűen felépített, remek előadásban szólalt meg. A tér akusztikája azonban, mint mondtam, sajnos csak majdnem tökéletes. Ha ugyanis egy ekkora együttes fortissimo játszik, sajnos szinte fül-siketítően hangos és enyhén összezeng. Emiatt talán szerencsésebb lenne, ha ezen a helyszínen inkább kisebb apparátust igénylő művek szólalnának meg.

A Sztravinszkij Tűzmadár a zenekar tagjainak a lendületes, összecsiszolt, pontos és remek összjáték mellett pazar szólókra is alkalmat adott, s a Kodály Filharmonia tagjai éltek is a lehetőséggel. Az életre kelt mesében a tűzmadár tánca kecses, magával ragadó, Kascsej háborzongató, a nászharangok pompásak voltak! A hallgatóság alighanem sok szép pillanattal lett gazdagabb.